

Međugrupni odnosi

Da li smo „MI“ uvek bolji od „VAS“?

Psihologija javnog mnjenja, 11.07.2025.

Kakvi su Bosanci?

Kakvi su Srbi?

Kakvi su Crnogorci?

Kakve su plavuše?

Da li su ovo predrasude ili stereotipi prema pripadnicima određenih grupa?

Stereotipi

- Stereotipi su stavovi sa naglašenom **kognitivnom** komponentom
- **Uprošćena** i **generalizovana** slika o **tipičnim** osobinama članova sopstvene ili tuđe grupe
  - Podatke koje mislimo da imamo (ili mislimo da imamo) generalizujemo na **SVE** pripadnike neke grupe
- U osnovi je **socijalna kategorizacija**
- Limitirani kognitivni kapaciteti
- U sebi imaju bar „zrnce“ istine (osobine koje uključuju jesu istinite barem delom ili barem za deo grupe)
- Delimo ih na:
  - **Autostereotipe** – stereotipi o sopstvenoj grupi – obično su pozitivniji, opširniji, tačniji
  - **Heterostereotipe** – stereotipi o pripadnicima druge grupe – obično su negativniji (zavisno od grupe), homogeniji (manje osobina), manje tačni

Predrasude

- Negativni i omalovažavajući stavovi ili **uverenja**, izražavanje negativnih **emocija** ili ispoljavanje **diskriminativnog ponašanja** prema pripadnicima grupe samo zbog njihovog članstva u toj grupi (Brown, 2005)
- Tri komponente:
  - **Kognitivna**: uverenja, znanja, stereotipi o objektu stava
  - **Konativna**: motivacija za diskriminaciju objekta stava
  - **Emocionalna**: negativna osećanja prema objektu stava
- Specifičnost predrasuda: emocionalna komponenta je **najsnažnija!**

Predrasude

- Važne odlike predrasuda:
  - Odnose se na **sve ili skoro** sve pripadnike neke grupe i zasnivaju se na članstvu u toj grupi
  - Generalizacije izvedene iz **pogrešnih ili nepotpunih** informacija
  - Formirane bez racionalnog promišljanja i dovoljno argumenata (eng. prejudice)
  - Najčešće su neproverljive
  - Neretko se zasnivaju na posrednim informacijama dobijenim iz „druge ruke“

Iracionalnost predrasuda

Ima li šuge kod nas „normalnih“?

<https://www.youtube.com/watch?v=l8u4Y5nQISQ&t=4s>

<https://www.youtube.com/watch?v=vvcEdPY44SU>

Teorije formiranja predrasuda

- Kako nastaju predrasude?
- Individualni pristupi
  - Naglašene karakteristike unutar osobe
  - Usmereni na procese unutar osobe i razlike između osoba
  - Teorija žrtvenog jarca i autoritarnost
- Međugrupni (i međuljudski) pristupi
  - Naglašena je međugrupna dinamika kao podsticaj razvoju predrasuda

Individualni pristupi objašnjavanju predrasuda:

Teorija žrtvenog jarca

- Agresivnost se javlja kao reakcija na *frustraciju* (doživljaj nepravde, potčinjenosti, egzistencijalna ugroženost...)
- *Premeštanje* agresije na druge (slabije) grupe (npr. Romi, Jevreji, crnci, migranti...)
- *Racionalizacija* svoje agresije („Romi samo kradu i lažu“, „Jevreji su zli, podmitljivi, manipulativni“, „Crnci su kriminalci“...)

Individualni pristupi objašnjavanju predrasuda:

Autoritarnost

- Koje karakteristike obuhvata autoritarna ličnost?
  - **Autoritarna submisivnost, autoritarna agresivnost, konvencionalnost**
- Kakve individualne okolnosti podstiču razvoj autoritarne ličnosti?
- Kakve društvene okolnosti podstiču razvoj autoritarne ličnosti?
  - **Nesigurnost, kriza, strah od budućnosti**
  - **Stalno držanje u strahu i neizvesnosti**
  - **Suzbijanje slobodnog mišljenja**

An anti-gay Hungarian politician has resigned after being caught by the police fleeing a 25-man orgy through a window

László Kócska resigned as a member of the European Parliament on Monday. (AP)

Svet na ivici globalnog sukoba, Srbija spremna za velike krize

Individualni pristupi objašnjavanju predrasuda: Kritike

- Problemi sa objašnjenima koje daje individualni pristup predrasudama:
  - Broj ljudi sa predrasudama je često veći od broja autoritarnih osoba
  - Predrasude su često istorijski i društveno specifične i promenljive u vremenu
  - Predrasude se mogu formirati i bez direktnog kontakta

Međugrupni pristup objašnjavanju predrasuda

- Naglašava se interakcija između grupa (u čijoj osnovi je socijalna kategorizacija)
- Predrasude postoje samo ako osobu posmatramo kao člana tuđe grupe
  - Prve ideje: diskriminacija je posledica sukoba između grupa – Šerif
  - Danas: diskriminacija može postojati i bez sukoba – Tajfel i Turner
- Kritika:
  - Socijalna kategorizacija nije dovoljan, ali je svakako neophodan uslov za javljanje predrasuda prema pripadnicima drugih grupa
    - Razvijanju predrasuda nužno prethodi socijalna kategorizacija (mi i oni)
    - Socijalna kategorizacija neće uvek i nužno dovesti do predrasuda!

Održavanje predrasuda

- Efekat kognitivnog potvrđivanja:
  - **Selektivna pažnja**, važnost, pamćenje i prisećanje informacija: prednost imaju *informacije koje su u skladu sa našim stavom*, a zanemaruju se one koje nisu
  - **Pristrasno atribuiranje** (pripisivanje) ponašanja: ako nije u skladu sa našim stavom, onda je izazvano okolnostima, a ako jeste onda je izazvano unutrašnjim faktorima (svi su oni takvi)
    - Izuzetak potvrđuje pravilo
  - **Samoispunjavajuće proročanstvo**: mi se ponašamo tako da kod osobe isprovociramo ponašanje koje je u skladu sa našim stavom

Manifestacija prerasuda

- Kako znamo da neko ima predrasude?
- Kako se one ispoljavaju u ponašanju?

Manifestacija predrasuda

- Verbalna manifestacija: pogrđni nazivi članova grupe, šale, vicevi, dobacivanja, mimovi na internetu...

Konačno, Rome niko u Beogradu ne šikanira, bezbrižno prose po semaforima, duvaju lepak i šmrču heroin, u skladu sa običajima i tradicijom.

Dozvoljeno im je (i ne samo njima) da džepare po gradskom saobraćaju, sve može, samo ako određenog dana sedneš u beli kombi koji će te odvesti na glasačko mesto i tamo glasati kako ti je rečeno. Ne proteruješ ih, kao zli Đilas, u udaljene kontejnere, odakle se ne može pešaka do tržnog centra. Kolumna Marka Vidojkovića, mart 2022.

Mikroagresije:

Manifestacija predrasuda

- Verbalna manifestacija: pogrđni nazivi članova grupe, šale, vicevi, dobacivanja, mimovi na internetu...
  - Mikroagresije
- Izbegavanje: pasivno izražavanje predrasuda – udaljavanje od članova neke grupe
  - Socijalna distanca

<https://www.youtube.com/watch?v=OBdSGOa7OOY>

Manifestacija predrasuda

- Verbalna manifestacija: pogrđni nazivi članova grupe, šale, vicevi, dobacivanja, mimovi na internetu...
  - Mikroagresije
- Izbegavanje: pasivno izražavanje predrasuda – udaljavanje od članova neke grupe
  - Socijalna distanca
- Diskriminacija: aktivno izražavanje predrasuda - isključivanje članova grupe iz sopstvenog života i društva uopšte

<https://www.youtube.com/watch?v=Qw7n9rhwmn4>

Manifestacija predrasuda

- Verbalna manifestacija: pogrđni nazivi članova grupe, šale, vicevi, dobacivanja, mimovi na internetu...
  - Mikroagresije
- Izbegavanje: pasivno izražavanje predrasuda – udaljavanje od članova neke grupe
  - Socijalna distanca
- Diskriminacija: aktivno izražavanje predrasuda - isključivanje članova grupe iz sopstvenog života i društva uopšte
- Fizički napadi: prema osobi, njenoj imovini itd.
  - Najčešće slede nakon prethodnih manifestacija predrasuda

Manifestacija predrasuda

- Verbalna manifestacija: pogrđni nazivi članova grupe, šale, vicevi, dobacivanja, mimovi na internetu...
  - Mikroagresije
- Izbegavanje: pasivno izražavanje predrasuda – udaljavanje od članova neke grupe
  - Socijalna distanca
- Diskriminacija: aktivno izražavanje predrasuda - isključivanje članova grupe iz sopstvenog života i društva uopšte
- Fizički napadi: prema osobi, njenoj imovini itd.
  - Najčešće slede nakon prethodnih manifestacija predrasuda
- Istrebljenje
  - **Genocid**: sistemsko proterivanje ili istrebljenje ljudi na osnovu njihove religije, nacionalne pripadnosti..
  - **Pogrom**: organizovano od strane države ili vodeće partije; cilj može biti istrebljenje ili proterivanje

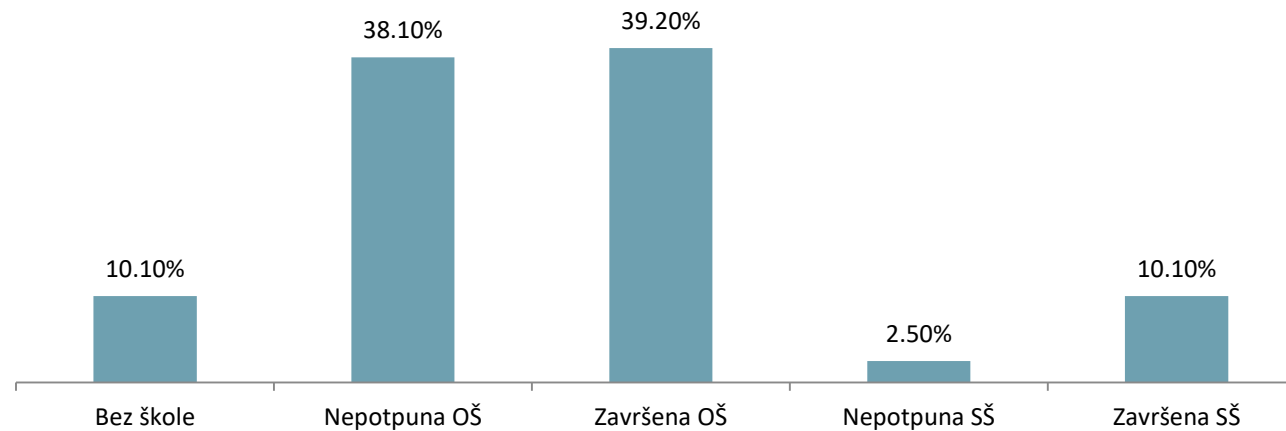

Vrste predrasuda

- Rasizam
- Antisemitizam
- Seksizam (rodna neravnopravnost)

Prema Trećem izveštaju Evropske komisije protiv rasizma i netolerancije za Srbiju iz 2017.godine svega 46% romske dece završi osnovnu školu, u poređenju sa 88% dece iz opšte populacije. Dvostruko manje romskih devojčica pohađa srednju školu u odnosu na dečake. Samo 7% romskih devojčica završi srednju školu.

Podaci Romskog centra za žene i decu Daje pokazuju da čak 75% Romkinja nije zaposleno. Slično je utvrđeno u istraživanju Ženske romske mreže u kojem se navodi da je 71% Romkinja u Srbiji nezaposleno.

Vrste predrasuda

- Rasizam
- Antisemitizam
- Seksizam (rodna neravnopravnost)
- Predrasude prema različitim profesijama
- Predrasude prema različitim veroispovestima
- Homofobija
- Predrasude prema težini
- Nacionalizam

Razlike između stereotipa i predrasuda

Stereotipi

- Rezultat socijalne kategorizacije
- Bazirani najpre na kognitivnim komponentama
- Često imaju „zrnce istine“ u sebi – članovi grupe poseduju određene stereotipne karakteristike
- Univerzalna rasprostranjenost – često ih koristimo
- Ne dovode nužno do akcije
- Podložnije promeni

Predrasude

- Rezultat neosnovane generalizacije – prenaglašenog značaja socijalne kategorizacije
- Bazirane najpre na afektivnim komponentama
- Zablude – netačne informacije ili teško proverljivi stavovi
- Ređe su, iako dovoljno česte
- Veliki motivator akcije
- Manje podložni promeni (promena zahteva dugotrajniji napor)

Kako redukovati međugrupne sukobe?

- Nadređeni ciljevi
  - Efektivno je ako grupa uspešno postiže cilj
  - Članovi grupe treba da imaju komplementarne uloge kako bi se video pojedinačni doprinos
  - Ako je interakcija više na individualnom, nego na grupnom nivou, može biti neuspešno
- Prepravljanje granica kategorija (rekategorizacija) – umesto naglašavanja pripadnosti grupama koje nas razlikuju, naglašavamo i činimo privlačnim grupe koje su nam zajedničke
  - Nadređena kategorija: studenti žurnalistike, komunikologije i kulturologije -> student filozofskog fakulteta
  - Ukrštanje kategorija: religija + pol (grupe moraju biti podjednake važnosti)

Kako redukovati međugrupne sukobe?

- Hipoteza kontakta – kontakt među pripadnicima različitih grupa smanjuje predrasude (u određenim uslovima)
  - Na primer: odvojene škole ili odeljenja manjinskog i većinskog naroda
  - Neophodni uslovi:
    - Saradnja na ostvarivanju *zajedničkog* cilja
    - Grupe pozitivno zavisne i postoje *ravnopravni* odnosi
    - Kontakt na grupnoj/individualnoj osnovi – promena stava prema pojedincu ne podrazumeva nužno promenu stava prema grupi
      - Zavisi od *tipičnosti* predstavnika grupe
      - *Istaknutost* kategorija (da bi došlo do generalizacije sa pojedinca na grupu)
- Obrazovanje i edukacija - obično kroz institucije, medije i sl.

Edukacija kao način redukovanja predrasuda

- <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/holandski-desnicar-presao-na-islam-dok-je-pisao-knjigu-protiv-islama#main-content>

SVIJET 4. februar 2019.

Holandski desničar prešao na islam dok je pisao knjigu protiv islama

Bivši član holandske desničarske partije Joram van Klaveren je promijenio svoje mišljenje o islamu i muslimanima.

Joram van Klaveren je, nakon što je postao musliman, na kraju napisao knjigu kojom opovrgava antiislamske ideje koje imaju nemuslimani [Wikipedia]

Joram van Klaveren, bivši član holandske desničarske Partije za slobodu - PVV i bliski saradnik poznatog holandskog islamofoba Geerta Wildersa, nakon više godina aktivne borbe protiv islama i muslimana, prešao je na islam.

Ovaj 39-godišnji bivši holandski političar u ponedjeljak je javno priznao da je prihvatio islam, prenosi Anadolu.